

ANIVERSARI

20 anys de la publicació del volum Ocells de la Història Natural dels Països Catalans

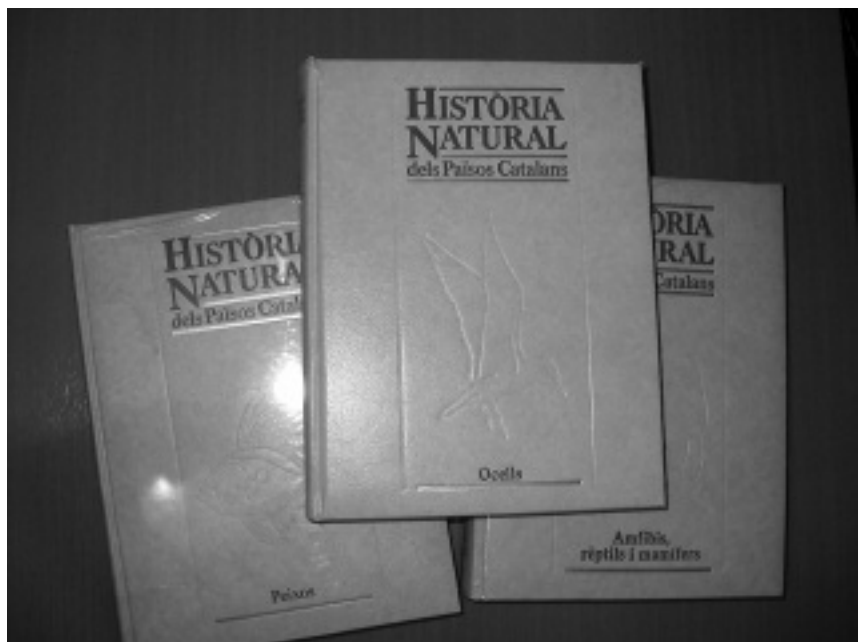
Amb motiu del 20è aniversari de l'aparició del volum 12 (Ocells) de l'enciclopèdia d'Història Natural dels Països Catalans, José Luis Copete fa una valoració de la importància d'aquesta obra.

Des de fa ja uns anys, l'Abellerol ha inclòs entre les seves pàgines articles sobre història de diversos aspectes de l'ornitologia catalana, gràcies sobretot –si no en la seva totalitat- a la contribució de Xavier Ferrer, qui ja fa temps que està immers en investigacions històriques sobre aquesta ciència: diversos personatges (Mariano Masferrer, Josep Maria de Segarra, Estanislau Vayreda, Josep Fuset, etc.) han estat estudiats, de vegades de forma detectivesca, amb fins i tot visites a familiars encara vius que els van conèixer en algun cas, per remenar entre els objectes personals i trobar algun manuscrit que revelés alguna nova dada a les poques conegudes. Gran part de la feina que ha desenvolupat es pot consultar a la pàgina web que manté sobre el tema a www.bib.ub.edu/recursos-informacio/guies-tematiques/biologia/ornitologia-catalana/

La seva regularitat enviant escrits sobre història d'ornitologia catalana a l'Abellerol ja és un fet que, fins i tot, fa que el mateix Xavier en faci una mica de broma, amenaçant, en to distès, que l'Abellerol passarà a anomenar-se l'Historiol...

Bromes a banda, s'ha de destacar que aquestes contribucions han permès conèixer aspectes dels predecessors en el nostre reduït àmbit que, malauradament, no s'han valorat prou en un món on tothom tendeix a parlar només del present o, fins i tot, a mencionar com a descobriments actuals alguns temes que potser ja van ser descoberts unes dècades abans.

L'any 2006 es van acomplir 20 anys de la publicació del volum Ocells, núme-

ro 12 de l'enciclopèdia *Història Natural dels Països Catalans*, que va editar Enciclopèdia Catalana. Aquest volum va ser editat per Xavier Ferrer, Albert Martínez-Vilalta i Jordi Muntaner, és a dir, el mateix equip que també va editar el primer atlas d'ocells nidificants només publicat dos anys abans, i amb la participació d'un equip d'autors de la generació dels ornitòlegs més actius a finals dels 70 i principis dels 80, bàsicament pertanyents als col·lectius del Museu de Zoologia en l'etapa de Salvador Filella, el Departament de Vertebrats de la Universitat de Barcelona, i Depana. Com que el mateix Xavier no farà un article per recordar l'efemèride, ja que no quedaria elegant ni segurament li agradi fer un text per parlar de si mateix, m'he pres la llibertat d'escriure aquestes ratlles per comentar el que va suposar l'aparició d'aquest llibre en una ornitolo-

gia catalana de mitjans dels 80, molt diferent de la d'avui dia.

D'entrada, el qui subscriu té el convenciment que aquest volum no ha estat mai valorat en la mesura que cal. S'ha parlat molt del primer atlas, gairebé se l'ha entronitzat com un treball èpic, que va suposar un abans i un després. Sense voler desmerèixer aquell projecte, que va servir per a moltes coses –no només pels aspectes purament de coneixement de l'avifauna nidificant, sinó també per moltes altres qüestions derivades, de tipus associatiu i formatiu dels ornitòlegs durant la primera meitat dels 80, sobretot- i que no vull comentar ara, el projecte del volum Ocells va ser el primer intent de descriure la globalitat de l'avifauna, no només de Catalunya i Andorra –com va fer l'Atlas- sinó també incloent el territori valencià, balear i de la Catalunya Nord, revisant el

que es coneixia sobre totes les espècies, fossin hivernants, migrants, rareses, o nidificants. És a dir, es va tractar, després del llibre de Joaquim Maluquer i Sostres, *Els ocells de les terres catalanes*, de la primera vegada que es feia una revisió en profunditat dels estatus, fenologia, hàbits, ecologia d'alimentació, poblacions nidificants i hivernants.

El llibre de Maluquer i Sostres havia estat durant moltes dècades l'única obra que havia tractat de comentar, en clau descriptiva, on són i en quins hàbitats els ocells a casa nostra. No obstant això, es tractava d'un primer intent que, amb l'aparició del volum *Ocells*, va quedar obsolet de cop i volta.

Els aspectes fenològics comentats en el volum *Ocells* són encara vàlids, a grans trets, per a la majoria d'espècies. Hi ha, és evident, algunes que han canviat els patrons lleugerament, i per a d'altres s'ha precisat una mica més sobre el tema, però s'ha de dir que és sorprenent la rigorositat amb la qual es comenten els patrons fenològics de moltes espècies que, tot s'ha de dir, han estat descrits millor en aquest llibre el 1986 que en alguns llibres comarcals publicats posteriorment durant els 90. La qualitat dels textos és magnífica, amb un treball de recerca evident, revisant la informació que se suposava correcta, posant al dia el que es coneixia. També és evident que molta de la informació, la referent a la distribució i ecologia dels nidificants va ser relativament fàcil de revisar aprofitant la gran feina feta amb l'Atles. Però no s'ha d'oblidar que el coneixement avifaunístic a Catalunya a la primera meitat dels 80 era encara un edifici en construcció, on sovint hi havia dades inusuals o poc creïbles, fruit del desconeixement d'ornitòlegs que, en fase de formació o simplement sense contacte amb la poca gent que controlava més, arrossegava certs defectes. La revisió feta al volum *Ocells* va ser molt acurada, ja que en temes avifaunístics –dades puntuals fora de la fenologia coneguda, ocells rars o escassos, etc.- tot és probable en teoria i, per tant, fer una primera obra on es

destríeis el gra de la palla va ser realment una feina important i exigent.

Per als ornitòlegs dels 80 aquesta obra va suposar un marc de referència en què poder basar el coneixement de l'ornitologia de camp, especialment els temes fenològics i les distribucions (els mapes, molt bons, mostraven zones del litoral mediterrani ibèric que no havien estat encara mapejades en un sol llibre amb un coneixement contrastat). La seva aparició va motivar crítiques elogioses en revistes com *Ardeola*, on Manuel Fernández Cruz, un dels pesos pesants de l'anellament a Espanya llavors, va fer un elogi encès de l'obra, lamentant que a Espanya no hi hagués cap obra d'aquest estil i qualitat. Tampoc no hem d'oblidar que, tot i ser un volum d'una enciclopèdia, es tracta d'una obra que ha aconseguit vendre a Espanya uns 30.000 exemplars, xifra només superada, encara avui dia, per l'enciclopèdia *Fauna*, de Félix Rodríguez de la Fuente.

No obstant això, amb els canvis radicals viscuts en l'ornitologia de camp durant els anys 90, amb l'aparició de noves guies de camp, una explosió de nous llibres en pocs anys, una major oferta en l'accés a l'òptica, i en general un augment del nivell de vida, es va

propiciar una popularització de l'ornitologia de camp entre els més joves que, només 10 anys després, havien canviat totalment els *modus operandi*, el nombre de registres ornitològics, els tipus d'associacions i la manera de relacionar-se entre els ornitòlegs –s'havia arribat, per fi, al saludable moment en què et podies trobar amb ornitòlegs sense que sabessis qui eren-, de forma que l'ornitologia de camp a Catalunya va canviar per sempre més, de manera molt positiva. Malauradament, en aquesta petita revolució, molta de la gent més jove no ha conegut aquest llibre, o no ha arribat ni a usar-lo, quan sí que ha destinat recursos en binocles, telescopis i guies de camp. Seria recomanable que, per resoldre qüestions concretes, molts dels més joves consultessin el volum *Ocells* abans d'enviar un missatge a una llista d'internet! Com passa sovint, algunes coses que es creu que no se saben, potser sí que es coneixen i fins i tot estan publicades. Valguin, per tant, aquestes línies per recordar una obra que, avui dia, encara és útil i actual. Han passat 20 anys des que va sortir, però encara hauria de ser consultada pels ornitòlegs actuals.